

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธรรมชาติของมนุษย์จะต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นสังคม จะอยู่โดยลำพังไม่ได้ ต้องมีความสัมพันธ์กับคนอื่นไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม (สุขุม นวลสกุล ชีระ ศรีธรรมรักษ์ และ เอนก เพ็ชรอนุคุณบุตร 2524: 1) และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนนั้นย่อมประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ กัน ในแต่ละกิจกรรมก็จะมีกฎเกณฑ์เฉพาะสำหรับกิจกรรมของชุมชนนั้น ๆ เช่น ในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น กฎเกณฑ์ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นกฎหมาย วินัย หรือความนิยมของชุมชนก็ได้ ซึ่งทำให้บุคคลในชุมชนที่มาทำกิจกรรมร่วมกันมีความสัมพันธ์กันทั้งในทางพฤตินัยและนิตินัย (อุทัย หิรัญโต 2519: 200)

Harold F. Kaufman (1979: 76-78) ได้กล่าวถึงสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนว่ามีอยู่ 3 ประการ คือ

1. การดำเนินการ (Action) คือ กิจกรรม โครงการ หรือโปรแกรมซึ่งจะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน
2. สมาคม (Association) คือ องค์การ หรือกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ
3. ผู้ดำเนินการ (Actor) คือ ผู้นำ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการและสมาคม

ดังนั้นกิจกรรมของชุมชนหรือกิจกรรมทางสังคมก็คือ การร่วมมือกันเพื่อประกอบกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ของชุมชนหรือส่วนรวม ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยกลุ่มสังคมที่มีองค์การ หรือไม่มีองค์การ และไม่ว่าจะกระทำโดยสมัครใจหรือประเพณีนิยมก็ตาม (สมพงษ์ เกษมสิน 2513: 107) สำหรับประเทศไทย ชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในท้องถิ่นในชนบท ประกอบอาชีพในทางเกษตรกรรมซึ่งต้องอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติหลายอย่าง เช่น ดินฟ้าอากาศ ถึงแม้ว่าในรอบ 20 ปีที่ผ่านมารัฐบาลพยายามที่จะพัฒนาประเทศโดยการ

ขยายฐานและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทางด้านสังคม การเมือง การปกครองหลายด้าน แต่ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจก็ยังไม่ได้กระจายไปสู่คนส่วนใหญ่เท่าที่ควร นอกจากนี้ในระยะที่ผ่านมาประชากรของประเทศก็ได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงทำให้สภาพความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น พร้อมทั้งเกิดปัญหาหลายด้าน เช่น รายได้เฉลี่ยของประชากรแตกต่างกันถึง 5 เท่า ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรม ประชากรคอยการศึกษา ขาดการฝึกอบรมด้านอาชีพและสุขภาพอนามัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525: 193-194) ลักษณะกิจกรรมของชุมชนในประเทศไทยซึ่งอยู่ในชนบทจึงออกมาในรูปของการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาความเจริญให้แก่ชุมชนกันต่าง ๆ ทั้งในด้านอาชีพ โดยชาวบ้านจะรวมกลุ่มกัน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มธนาคารข้าว บ้านอนามัยมีการตั้งสถานีอนามัย เข็มแพทยมาตรวจรักษา ด้านการศึกษา จัดทำที่สำหรับอ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ด้านอุดมการณ์หรือจิตใจมีกลุ่มสันทนาการ จัดประเพณีหรือวันสำคัญต่าง ๆ ด้านอัตประชาภิบาล เน้นการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย 2525: 88) องค์กรไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่คนในชุมชนชนบทจัดขึ้นส่วนใหญ่เป็นลักษณะที่ไม่เป็นพิธีการ (informal) และเป็นเรื่องเกี่ยวกับลัทธิพิธีทางศาสนา (อาานนท์ อาภาภิรมย์ 2521: 32) ดังนั้นบุคคลที่เป็นผู้นำในท้องถิ่น เช่น พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน กำนันและครูจึงมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ เพราะครูเป็นผู้ที่ให้ความรู้ ส่งเสริมความคิดและวิจารณ์งานให้แหลมคมด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างด้วยตนเอง (รัฐจวน อินทรกำแหง 2517: ก) ในปัจจุบันนี้ความก้าวหน้าและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเป็นจุดมุ่งหมายในการบริหารประเทศ แต่การที่จะขึ้นไปสู่ความก้าวหน้าและความมั่นคง การศึกษาของคนในชาติเป็นพื้นฐานสำคัญ แมว่านักเศรษฐศาสตร์ นักการเมือง และบุคคลในอาชีพอื่น ๆ จะให้ความสำคัญแก่สาขาวิชาและการงานของตนที่มีต่อการสร้างความมั่นคงของประเทศ แต่สิ่งที่เป็นพื้นฐานของแกละสาขาวิชาเหล่านั้นก็คือ การศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ดำเนินกิจการทางการศึกษา เช่น นักการศึกษา และครู จึงมีความสำคัญ (สุพศ วุฒิสาน 2519: 14-15) ในการที่จะสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแก่ประเทศชาติ ในชุมชนชนบทครูจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำชุมชน (key person) และมีหน้าที่ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เพราะครูเป็นผู้ที่

ความรู้สูงกว่าบุคคลส่วนใหญ่ของท้องถิ่น ดังนั้นบทบาทของครูโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูระดับประถมศึกษาจึงช่วยเหลือและส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนได้มาก เพราะครูระดับประถมศึกษาเมื่ออยู่เป็นจำนวนมาก โรงเรียนประถมศึกษาเมื่ออยู่ทุกตำบลทั่วประเทศ ดังนั้นครูระดับประถมศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาในระบบโรงเรียนที่จะช่วยพัฒนาจังหวัด อำเภอและหมู่บ้าน โรงเรียนย่อมเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น ครูจึงมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและเป็นตัวแทนของรัฐบาลที่อยู่ในชุมชนนั้น อีกประการหนึ่งตัวครูมีหน้าที่ที่จะต้องเป็นผู้นำท้องถิ่นในชุมชน ครูจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมและพัฒนาชุมชนได้ โดยเป็นผู้ให้การศึกษา (Educator) เนื่องจากครูมีวิชาความรู้ มีคุณธรรม เป็นคนดีมีศีลธรรม สุภาพเรียบร้อยจึงสามารถสร้างความประทับใจและโน้มน้าวชาวบ้านให้มีความเชื่อมั่น เลื่อมใสศรัทธาและยอมนำไปปฏิบัติ คอยชี้แนะให้ประชาชนมีความรู้ความต่าง ๆ เช่นความรู้ในด้านการประกอบอาชีพ หรือด้านสุขภาพ ครัวเป็นผู้คอยให้การกระตุ้น เพราะตามปกติคนไทยมีนิสัยเฉื่อยชา ประกอบกับได้รับการศึกษาน้อย จึงทำให้ประชาชนคอยคุดภาพ ดังนั้นบทบาทของครูในการกระตุ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นผู้นำในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ครูเป็นผู้ประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อนำประโยชน์มารวมพัฒนางานในหมู่บ้านเป้าหมาย ทำการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน ผู้บริหารต่าง ๆ ซึ่งบทบาทของครูที่มีต่อกิจกรรมของชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมานานแล้ว แต่มีใ้กำหนดเป็นกฎเกณฑ์ ต่อมาในระยะหลังนี้ทางการได้เห็นความสำคัญในการที่จะนำทรัพยากรคนมาใช้ในการพัฒนาประเทศ (คณะนิสิตปริญญาโท, แผนกวิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2515: 11) จึงได้ระบุลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ว่าให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาเพื่อชุมชน บทบาทของครูที่ปฏิบัติต่อกิจกรรมของชุมชนทั้งในลักษณะที่ไม่เป็นทางการและในนามของสถานศึกษา ต่อกันมุ่งหวังที่จะให้เกิดผลต่อชุมชนในด้านการศึกษา ปรับปรุง ส่งเสริมการครองชีพ การให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชนในชุมชน ปรับปรุงส่งเสริมอนามัยและสุขภาพ ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักช่วยตัวเอง กระตุ้นเตือนให้ประชาชนรู้จักมีความคิดริเริ่ม รู้จักรักษาประเพณีของท้องถิ่นของตนกระทำตนเป็นคนดีอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดี อันจะเป็นหนทางให้ชุมชนนั้น ๆ เจริญรุ่งเรือง

การวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูประถมศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของชนในกิจกรรมของชุมชนว่าจะมีส่วนช่วยในการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ค่านาชีพ การเมืองการปกครอง อนามัย วัฒนธรรมประเพณีและนันทนาการของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีหรืออย่างไร ทั้งนี้เพราะปราจีนบุรีเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยอันมีแนวความคิดทางการเมืองตรงกันข้ามกับประเทศไทย ประกอบกับมีลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นป้าที่บดขยี้ชนชั้นอันเป็นปัจจัยก่อให้เกิดปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยของจังหวัดและของประเทศชาติ (สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี 2525: 2) นอกจากนี้ลักษณะพื้นที่ยังเป็นที่น่าวิตกคล้ายคลึงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื้อดินไม่เหมาะกับการเพาะปลูก ในฤดูฝนน้ำไหลบ่าเกิดภาวะน้ำท่วมในบางพื้นที่ ทางหน่วยงานราชการต่าง ๆ จึงพยายามที่จะร่วมมือกันหากิจกรรมอันจะก่อให้เกิดการสร้างสรรคความเจริญ การอยู่ดีกินดีแก่ประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ รพช. กอ.รมน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมพัฒนาชุมชน กรมแรงงาน กรมประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร กรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือแม่แต่กองทัพบกซึ่งได้ไปตั้งฐานทัพเพื่อรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติก็พยายามที่จะดำเนินกิจกรรมอันจะก่อให้เกิดความเจริญแก่คนในชุมชน ถึงแม้ว่าหน่วยงานราชการต่าง ๆ พยายามที่จะหาทางช่วยเหลืออยู่ แต่ยังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสาเหตุดังนี้

1. อำเภอบางอำเภอ - ตำบลและหมู่บ้านบางแห่งมีเขตพื้นที่กว้างขวางมาก เป็น การยากที่จะดูแลได้ทั่วถึง
2. องค์การในราชการการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปต่าง ๆ มีรายได้น้อยไม่เพียงพอ แก่การพัฒนาท้องถิ่น หรือให้บริการแก่ประชาชนได้
3. จังหวัดและอำเภอต่าง ๆ และส่วนราชการอื่น ๆ บางส่วนยังขาดแคลนอุปกรณ์ ใช้ในสำนักงานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติราชการ

เมื่อเป็นเช่นนี้สถาบันประถมศึกษาน่าจะมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ร่วมดำเนินกิจกรรมของชุมชนควบคู่ไปกับการสอนหนังสือ เพราะครูที่สอนในระดับประถมศึกษามักจะมีความรู้สูงกว่าชาวบ้านอีกมาก การวิจัยนี้จะชี้ให้เห็นบทบาท และความคิดเห็นของครูประถมศึกษาใน

ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีบทบาทของตนในกิจกรรมของชุมชนในด้านอาชีพ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมประเพณี อนามัย และนันทนาการ ระหว่างครูเพศชายและครูเพศหญิง
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของครูประถมศึกษาที่มีต่อกิจกรรมของชุมชนในปัจจุบัน ระหว่างครูเพศชายและครูเพศหญิง
3. เพื่อศึกษาปัญหาและความคิดเห็นของครูประถมศึกษา ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรมของชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาบทบาทและความคิดเห็นของครูประถมศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของตนในกิจกรรมของชุมชนด้านอาชีพ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมประเพณี อนามัย และนันทนาการ
2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นครูที่สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทุกคน ที่อยู่ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
3. โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา-จังหวัดปราจีนบุรีเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความเข้าใจแก่ผู้ตอบแบบสอบถามอย่างกระจ่างชัดด้วยตนเองและขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบสอบถามว่า ให้ตอบตามความเป็นจริง เพราะการตอบจะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อสถานภาพของผู้ตอบแต่อย่างใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงถือว่าคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามเป็นคำตอบที่เชื่อถือได้

คำจำกัดความ

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของครูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้านต่าง ๆ ตามฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่ ทักษะคติ ประสบการณ์ ความสามารถ ตลอดจนวัฒนธรรมที่ครูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

ครูประถมศึกษา หมายถึง ครูที่สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี

กิจกรรมของชุมชน หมายถึง การกระทำที่เป็นความร่วมมือกันระหว่างคนที่อยู่ในชุมชนหรือรัฐบาลจัดบริการให้ โดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนที่อยู่ในบริเวณที่โรงเรียนอันเป็นกลุ่มตัวอย่างตั้งอยู่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเจริญแก่ท้องถิ่นทั้งในด้านอาชีพ การเมืองการปกครอง ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี อนามัยและนันทนาการ

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน และปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาโรคระบาด น้ำท่วม ฯลฯ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทราบถึงบทบาทของครูประถมศึกษาที่มีต่อกิจกรรมของชุมชนในปัจจุบัน
2. ช่วยกระตุ้นให้ครูประถมศึกษาได้ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนได้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการเสนอแนะการจัดการศึกษา หรือการอบรมความรู้แก่ครูให้สามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนได้เหมาะสมยิ่งขึ้น